

УДК 336.221

Лукін В.О.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Харківський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

Савченко В.І.
студент,
Харківський інститут банківської справи
Університету банківської справи Національного банку України

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО БЮДЖЕТУ

THEORETICAL ASPECTS OF THE ANALYSIS OF TAX REVENUES IN THE BUDGET

АНОТАЦІЯ

Розглянуто податкові джерела формування бюджетних ресурсів держави. Встановлено структуру та динаміку податкових надходжень до Державного бюджету України.

Ключові слова: податки, податкові надходження, державний бюджет, ПДВ, податок на доходи фізичних осіб.

АННОТАЦИЯ

Рассмотрены налоговые источники формирования бюджетных ресурсов государства. Определена структура и динамика налоговых поступлений в Государственный бюджет Украины.

Ключевые слова: налоги, налоговые поступления, государственный бюджет, НДС, налог на доходы физических лиц.

SUMMARY

Considered tax sources of budget resources of the state. Set the structure and dynamics of tax revenues of the State budget of Ukraine.

Keywords: taxes, tax revenues, the state budget, VAT, tax on income of physical persons

Актуальність дослідження. Важливою складовою державного механізму є податкові надходження, які здійснюють регулювання та забезпечують його здійснення. В час постійних змін стану економіки актуальних питань набуває дослідження розмірів податкових надходжень до бюджету, адже після введення в дію Податкового кодексу відбулися деякі зміни структурі наповненості державного бюджету.

Постановка проблеми. Після вступу у дію Податкового кодексу України кількість податків та інших обов'язкових платежів, які мають сплачуватися підприємствами до бюджету, зменшилася: для загальнодержавних податків – з 25 до 16, для місцевих податків – з 18 до 5. Але значущість всіх цих податків не однакова. Багато які податки мають незначний вплив на формування бюджетних надходжень, тому податкова система України потребує подальших удосконалень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний вклад у дослідження проблем формування вітчизняної системи оподаткування внесли такі вчені, як В. Гець, Т. Єфименко, Я. Жаліло, Ю. Іванов, В. Кудряшов, О. Малишкін, П. Мельник, Л. Олейнікова, М. Свердан та інші.

Постановка завдання. Здійснити аналіз структури доходів Державного бюджету України у 2010-2012 рр. та розглянути фактори, що впливають на неї, а також визначити роль податкових надходжень у ній.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виконання державою своїх функцій необхідно постійно наповнювати Державний бюджет. Одним з основних джерел його наповнення є податкові надходження, які включають в себе надходження від податків та зборів. За допомогою податків держава здійснює перерозподіл грошових коштів між різними верствами населення, регіонами та сферами економіки. Також вони є відображенням стану економіки та її розвитку. Податки, як джерело Державного бюджету, є основним фактором визначення та планування розвитку держави у майбутньому, тобто у виборі стратегії державної політики.

Економічний зміст податків найбільш повно можна відобразити, характеризуючи їх як законодавчо закріплену форму отримання державою частки вартості ВВП для забезпечення ефективного виконання державою фінансових зобов'язань, перш за все, в частині здійснення її суспільних функцій та інструменту регулювання економічного розвитку [3, с. 33].

Розглянемо структуру податкових надходжень до Державного бюджету України у період з 2010 до 2012 року (табл. 1).

На основі таблиці можемо зробити висновок, що 2012 рік характеризується збільшенням обсягів надходжень. Незважаючи на те, що розміри податкових надходжень за кожним видом податку, окрім податку на додану вартість, зросли, проте у відсотковому відношенні вони зменшилися. Загалом, обсяг податкових надходжень у 2012 році зріс майже на 18000 млн. грн.

Як визначає О.І. Малишкін, «податок на додану вартість (ПДВ) є одним із основних наповнювачів бюджету України та найпроблемнішим з усіх податків, як з точки зору його обліку, так і з позицій його адміністрування» [2, с. 305]. До основних специфічних ознак обліку

Таблиця 1

**Структура податкових надходжень до Державного бюджету України за 2010-2012 роки,
млн. грн.**

Доходи	2010 рік		2011 рік		2012 рік	
	млн грн.	% до загальних податкових надходжень	млн грн.	% до загальних податкових надходжень	млн грн.	% до загальних податкових надходжень
Податкові надходження, у т.ч.:	166872,19		279491,9		297753	
податок з доходів фізичних осіб	5 469,29	3,28	6 766	2,42	7 026	2,36
податок на прибуток підприємств	39 969,21	23,95	54 724,5	19,58	55 350	18,59
податок на додану вартість	86 315,9	51,73	130 093,8	46,55	82 694	27,77
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	23 715,3	14,21	26 097,1	9,34	27 418	9,21
акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів	4 600,8	2,76	7 822,1	2,80	9 768	3,28
ввізне мито	8 556,4	5,13	10 462,8	3,74	12 986	4,36
рентна плата	-	-	16 822,4	6,02	13 402	4,50

ПДВ можна віднести такі: відображення податкового зобов'язання та податкового кредиту – за правилом першої з двох події (за методом нарахування або за касовим методом); необхідність оформлення особливих первинний документ на операції постачання товарів (робіт, послуг) – податкових накладних; необхідність оформлення особливих форм звітності – декларацій, які заповнюються щоквартально та інші. Саме ці три основні особливості значно ускладнюють порядок ведення обліку ПДВ та призводять до необхідності ведення особливого податкового обліку з ПДВ на підприємствах України.

Податок на прибуток підприємств є одним із найбільш давніх податків в Україні (він застосовується з 1991 року) та є важливим елементом наповнення бюджету (18-20% Державного бюджету України, див. табл. 1). Як відзначають дослідники, «головною його позитивною стороною є те, що він ставить рівень оподаткування у пряму залежність від джерела сплати податків – доходу. Всі інші види податків можуть лише наближатись до прямої залежності» [4, с. 360]. Вони також відзначають його велику роль «в реалізації принципу справедливості та в регулювальному його впливі на економіку» [4, с. 360-361]. Але цей податок має також низку недоліків, до основного з яких відноситься те, що «...методологія розрахунку податку на прибуток дуже складна і потребує застосування великої кількості правил, що пов'язані з необхідністю визначення доходів і витрат. Проблемною є оцінка доходів у результаті зміни цін фінансових і реальних активів у періоди інфляції та амортизації основних виробничих фондів» [4, с. 360]. Слід мати на увазі й те, що останні роки відсоток податку на прибуток підпри-

ємств постійно зніжується. Раніше було 25%, потім 23%, 21%, зараз – 19% і мова іде про подальше його зниження. Відповідно постійно зменшується його частка в доходах бюджету, як це показують Л.Г. Олейнікова [5, с. 180] та М.М. Свердан [1]. Але в розвинених країнах його частка у структурі надходжень до бюджету ще нижче (див. [6, с. 186]). В таких умовах напевно нераціонально використовувати складну методологію розрахунку цього податку. У свою чергу спрощення методології розрахунку податку на прибуток приведе до полегшення роботи бухгалтерів підприємств у зв'язку з об'єднанням податкового та фінансового обліку.

Податок на доходи фізичних осіб є важливою складовою податкової системи України і здійснює фіскальну функцію, хоча й у незначних розмірах (всього 2-3% від загального обсягу податкових надходжень до Державного бюджету, див. табл. 1). Як прямий податок, він має ряд особливостей. Відомо, що прямі податки справляються в процесі придбання та накопичення матеріальних благ. При їх сплаті платник податку та особа, яка несе матеріальні витрати збігаються. Це дозволяє встановити для окремих категорій платників пільги з метою їх соціального захисту. Зараз в Україні з цією метою запроваджена помірно прогресивна шкала залежності розміру податку від отриманого доходу. Так, базова ставка податку складає 15%, а, якщо загальна сума отриманих платником податку доходів у поточному місяці перевищує десятикратний розмір мінімальної заробітної плати, ставка податку для суми перевищення становить вже 17%. Для окремих доходів, перелічених у пунктах 167.2 – 167.4 статті 167 Податкового кодексу України, визначено ставки у

розмірі 5%, 10% від бази оподаткування незалежно від розміру отриманого доходу.

Але це все стосується податків, які відносяться до так званих «білих доходів». А в Україні значна частина населення отримує доходи у вигляді «заробітної плати у конвертах», яка за фактом не оподатковується.

Свого часу податкової службі дозволялося щодо фізичних осіб використовували так звані непрямі методи визначення доходів і витрат. Цією методикою визначалося, що визначення сум податкових зобов'язань може здійснюватися органами державної податкової служби лише стосовно податку на доходи фізичних осіб (щодо суб'єктів підприємницької діяльності – фізичних осіб), «все остальные граждане (не субъекты предпринимательской деятельности, а именно, коррупционеры, госслужащие-взяточники и т. д.) предусмотрительно были лишены такой возможности, почувствовать на себе действие этой Методики. Их расходы никто не имел права сопоставлять с величиной их доходов» [7, с. 100].

Але зараз Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2002 р., якою була затверджена Методика визначення сум податкових зобов'язань за непрямыми методами, скасована. Настав час вже повернутися до використання непрямих методів.

Висновки.

1. Податки є одним із найважливіших видів державних доходів, що їх одержує держава на підставі своїх владних повноважень. Подальше зростання обсягів податкових надходжень тільки позитивно відображатиметься на соціально-економічному житті держави. Для цього слід ретельно прогнозувати їх обсяг, від якого залежить фінансово-бюджетна збалансованість і загальний розвиток держави. Але вітчизняна система оподаткування потребує удосконалень.

2. При удосконаленні вітчизняної системи оподаткування основну увагу слід приділяти найбільш суттєвим податкам: ПДВ, податку на прибуток підприємств і податку на доходи фізичних осіб. Саме ці податки складають найбільшу частку у податкових надходженнях до зведеного бюджету України.

3. Має сенс думка про те, що настав час повернутися до використання непрямих методів, тобто до Методики визначення сум податкових зобов'язань за непрямыми методами до визначення доходів і витрат всіх фізичних осіб, а не лише фізичних осіб – підприємців.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Свердан М.М., Корзаченко О.В. / Податкові надходження бюджету: аналіз та прогнозування / Свердан М.М., Корзаченко О.В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/20120322/7_sverdan.php.
2. Малишкін О.І. Підготовка податкової інформації з ПДВ:аспекти автономії // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – № 3 (24). – 2012. – С. 305-315.
3. Мельник П. В. Розвиток податкової системи в перехідній економіці : [монографія] / П. В. Мельник. – Ірпінь : Академія державної податкової служби України, 2001. – 362 с.
4. Шлафман Н.Л., Волохова М.П., Стоянова М.М. Функціонування податку на прибуток підприємств в Україні // Економічні інновації. – № 51. – 2012. – С. 359-366.
5. Олейнікова Л.Г. Аналіз податкових надходжень до державного бюджету України // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (Економічні науки). – № 3(15). – 2011. – С. -24.
6. Соколовська А.М. Основи теорії податків: Навчальний посібник. – К., 2010. – 326 с.
7. Лукин В.А., Маляревский Ю.Д., Ольховская В.В. Парадоксы инвентаризации // Бизнес Информ. – 2011. – № 4. – С. 97-100.
8. Василькова Т.В. Оцінка факторів впливу на обсяги надходжень податкових платежів до бюджетів усіх рівнів / Т.В. Василькова // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2009. – № 3(46). – С. 122-129.